

SÕDURI

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI
KINDRALSTAABI WALITSUSE WÄLJAANNE.

434. Linna Raamatukogu
Tallinn.

Ilmub kaks korda
kuus ühes kuu-
lisaga.

№ 8.

Esmaspäeval, 30. aprillil 1923.

V aastakäik.

S i s u : A. Koern: Uus prantsuse sõjawäe rekruteerimise seadus. — H. G.: Feodorowi automaatpüss wene sõjawäes. — M.: Prantsuse sõjawäe arenemine. — P. E.: Rohkem koostöötamist sõdurite meelelahutuse alal. — uusaspord Norra sõjawäes. — Ühendatud Riikide suurtükiwäe asutuste tegewus nowembris ja detsembris 1922 aastal. — Mõndasugust.

Uus prantsuse sõjawäe rekruteerimise seadus.

Enne laialiminekut wõttis prantsuse saadikutekoda neljapäewal 29. märtsil s. a. lõpulikult wastu, senati poolt tehtud muudatustega, sõjawäe rekruteerimise seaduse (*La Loi sur le Recrutement de l'Armée*), millega on tegewa teenistuse aeg määratud kindlaks kaheksateistkümne kuu pääle. Seaduse poolt anti senatis 269 häält, wastu 4, saadikutekojas poolt 355 häält, wastu 143.

Seadus sisaldab järgmised päätükid:

- I. Teenistuse aeg, üldised alused.
- II. Kontingendi teenistusse kutsumine:
 1. Rekruteerimine.
 2. Rewisjon.
 3. Kaadrite rekruteerimine.
- III. Teenistuse käik:
 1. Teenistuse alused.
 2. Tegew teenistus.
 3. Teenistus korralduses ja tagawarades.
- IV. Vabatahtliku teenistuse lepingud (*engagements*), taaslepingud (*reengagements*), üleajateenistuse lepingud (*commissions*).
- V. Karistused.
- VI. Rekruteerimine Algerias, sumaaades ja protektoraadi all olewates maades.
- VII. Iseäralised korraldused.

Toome sellest seadusest mõned tähtsamad põhijooned, mis wõiwad huwitada „Sõduri“ lugejaid.

Selle seaduse põhjal on kohustatud isiklikult teenima kõik prantsuse meeskodanikud. Teenis-

tuse üldine kestwus on kaksikümne kaheksa aastat, mida täidetakse järgmiselt:

- tegewas teenistuses — poolteist aastat; korralduses *) — kaks aastat;
- esimese järgu tagawaras — kuusteistkümne ja pool aastat;
- teise järgu tagawaras — kaheksa aastat.

Tegewa teenistuse aeg lühendatakse ühe aastani wiielapselise perekonna wanemale pojale, ehk kui see oma õigust ei tarwita, siis ühele järgmistest poegadest.

Kes sõjawäe rekruteerimise seaduses ettenähtud kohustest on kõrwale hoidnud, ei wõi riigi ega omawalitsuse asutuste teenistusse astuda ega seltskondlikke ametid, isegi walitawaid, oma pääle wõtta.

Sõjawäe rekruteeritakse:

- 1) aasta kontingendi teenistusse kutsumistega;
- 2) wabatahtliku teenistuse lepingutega, taaslepingutega ja üleajateenistuse lepingutega.

Aastakäigud kutsutakse teenistusse poole aastakäigu kaupa: maikuu need, kes sündinud enne 1. juunit aastakäigu aastal, ja nowembris need, kes sündinud algades 1. juunist aastakäigu aastal.

Kaadrite rekruteerimist alalise wäe ohwitseridega (*officiers de carrière*) tagatakse sõjakoolide lõpetajatega, kes teewad teenistuse lepingu

*) Disponibilité, disponibles — wastab umbes pikaajalisele puhkusele enne esimese järgu tagawarasse arwamist.

kuue aasta päale pärast sõjakooli lõpetamist. Kes sõjakoolist enne lõpetamist lahkunud ehk eksamid läbi ei ole teinud, on kohustatud järele teenima kuni seadusliku teenistuse aja (18 kuud) täitmiseni, kuid mitte vähem kui üks aasta.

Täienduse ohwitserideks (reserw ohwitserideks, *officiers de complément*) võib nimetada pääle sõjakoolide lõpetajate, kes ei ole mõnedel tingimustel saanud teha teenistuse lepingut, weel:

1) sõjawäelasi, kes on teeninud tegewas sõjawäes ohwitseridena;

2) sõjawäelasi, kes tegewas teenistuses teeninud vähemalt wiis aastat allohwitserina, wõi läbi teinud reserw ohwitseride-õpilaste rühma kursuse ja (mõlemal juhtumisel) edukalt sooritanud reserw ohwitseri eksami;

3) allohwitseri, kes on omandanud tegewas teenistuse wõi sundusliku ehk wabatahtliku õppuse-perioodi ajal rühmaülema tunnistuse.

Punktide 2. ja 3. järele täienduse ohwitserideks nimetatud isikud omandawad reserw alamleitnandi aukraadi.

Wabatahtliku teenistuse lepingu (*engagement*) järele woiwad teenistusse astuda mitte abielus oledawad meeskodanikud, kes 18 a. wanaks saanud, õigusi mitte kaotanud ja hääde elukommetega. Alla 20 a. wanad peawad omama selleks wanemate ehk eestkostjate nõusoleku. Asumaade

wägedesse wabatahtlikult teenistusse astujad peawad tegema sarnase lepingu, et neil tuleks pääle 20 a. wanaks saamist vähemalt kaks aastat asumaade wägedes teenida. Sõjaajal wõib iga prantslane wabatahtlikult teenistusse astuda wäeoossa oma waliku järele, kuid on kohustatud sõja lõpuni teenima.

Tegewas teenistuses oledawad sõdurid ja allohwitserid, kes juba vähemalt kuus kuud teeninud, woiwad teha niinimetatud taaslepingu (*rengagement*) teenistusse jäämiseks pääle seadusliku teenistuse aja lõppu kuueks kuuks, üheks aastaks, kaheksateistkümneks kuuks, kaheks, kolmeks, neljaks ehk wiieks aastaks, missugust tähtaega wõib uuendada (korrata) kuni kokku wiieteistkümneaastase teenistuseni.

Tegewas teenistuses oledawad sõdurid ja allohwitserid woiwad pärast wiit aastat tegewas teenistust teha üleajateenistuse lepingu (*commission*) wiie aasta pääle, missugust tähtaega wõib uuendada (korrata) kuni kokku kahekümnewiie-aastase teenistuseni.

Kõik sõdurid ja allohwitserid, kes on teenistuses, pääle oma seadusliku teenistuse aja täitmist, lepinglastena, taaslepinglastena ehk üleajateenijatena, saawad: sõdurid — erilist päewaraha, allohwitserid — erilist kuupalka.

A. Koern.

Feodorowi automaatpüss wene sõjawäes.

Kogu möödnud ilmasõja kestwusel ei olnud wenelastel oma automaatpüssi, olgugi, et katseid sel alal juba enne sõja algust tehti. Wene ratsawäes oli küll 1902 aastast tarwitusel Madseni süsteemi automaatpüss, kuid tema keerulise konstruktsiooni ja meeskonna nõrga wäljaõppe tõttu ei suudetud teda kuigi edukalt tarwitada, ja Wene-Jaapani sõjas ütles ratsawägi temast awalikult lahti. Ametlikult püsis Madseni automaatpüss wene ratsawäes weel kuni 1912 aastani, mil ta kindluste garnisonidele anti ja ratsarügementides rasketest Maximi kuulipildujatest koosnewad kuulipilduja eskadronid moodustati.

Käesolewa aja enamlaste sõjateaduslikest ajakirjadest on näha, et enamlased endale uue Feodorowi süsteemi automaatpüssi on soetanud, mis ka punawäes tarwitusele wõetud.

Katseid tähendatud automaatpüssi konstrueerimise alal alustas wene inseneer W. Feodorow juba enne ilmasõda, püüdes kõrwaldada kõiki puudusi, mis sel ajal olemasolewate automaat-

püsside juures ette tulid. 1912 aastal telliti Wenumaal 150 Feodorowi süsteemi automaatpüssi, kuid alganud sõda takistas nende walmistamist. Üks kompanii ühes 50 Sestorowski tehases walmistatud automaatpüssiga saadeti küll ilmasõjas Rumeenia wäerindele, nende wõimete katseks lahingoludes, kuid selle kompanii ja automaatpüsside tegewuse üle puuduwad igasugused teated.

Nüüd, pääle 2—3-aastast ettewalmistust, asus automaatpüsside walmistamisele Kowrowski tehas. Tähendatud tehase poolt walmistatud Feodorowi süsteemi automaatpüss kaalub 10³/₄ naela ja tema kaliiber on 6,5 mm. (umbes 2¹/₂ liini). Laetakse 5 padrunita (mõnede andmete järele 25—32 padrunita). Padrun — Jaapani oma, terawa otsaga ja kaalub 21 grammi. Kuuli raskus 9 gr. (2¹/₄ sol.). Algkiirus 960 mtr. (2820 jalga) sekundis.

Feodorowi automaatpüss kuulub liikuwa rauaga automaatlaskeriistade liiki.

Pääle pauku liiguwad esiteks raud ja lukk üheskoos tagasi (raud on lukuga suletud), kuid

siis saab raua tagasiliikumine katkestatud ja lukk, tõukejõu ja iseäralise „kiirendaja“ (ускоритель) tegewuse tõttu, jätkab liikumist tagasi üksi, mis-juures tühi kest välja heidetakse ja kukk allapoole rõhutakse. Kuke allapoole rõhumise tagajärjel saab löökvedru üles tõmmatud. Raua ja luku uuesti etteviimiseks on neil kummagiil oma vedru, mis tagasiliikumise juures saadud pinevuse tõttu neid uuesti äärmisse eelseisu wiivad.

Raua tagasiliikumist takistatakse liikumata raami küljes olewa takistaja abil. Raud püsib seni paigal, kuni lukk tagasi tuleb, padruni salvest kerkinud uue padruni rauda lükkab ja rauaga ühineb. On see sündinud, s. o. raud jälle lukuga suletud, siis wabastab lukk ühtlasi ka takistaja, mis rauda seni paigal hoidis, ja mõlemad liiguvad eelseisu tagasi. Püss wõimaldab nii automaattulistamist, kui ka üksikpauke.

Automaatilise laskmise juures lastakse kõik padrunid salvest välja lukuvedru tegewuse mõjul.

Ühest tuleliigist teise üleminekuks tuleb edasi lükata iseäraline ringikäiw „siirduja“ (переводчик).

Pauk sünnib Browningu sarnaselt ringikäiwa kuke löögi tõttu löökraua pihta tagant, mille tagajärjel löökraud otsejones ette liigub ja oma nokaga sütiku pihta lööb. Üksikpaukude juures hoitakse kuke alumine laskewinn seni päästiku rõhutise (спусковой рычаг) poolt kinni, kuni meie päästiku lipsu päale wajutame.

Automaatlaskmise juures hoitakse kuke ülemised õlad seni ülemise kaitsewinnaga kinni, mis lukuga niiviisi ühenduses, et kaitsewinn wabastab kuke igakord, kui lukk ühes rauaga on jõudnud äärmisse eelseisu. Enne automaattulistamist tuleb siirduja nii asetada, et näpuga päästiku lipsu päale wajutamise juures päästiku rõhutus oleks pöördud allapoole ja ei takistaks kuke liikumist.

Feodorowi automaatpüssi üheks hääks omaduseks, päale tema kerguse, on weel lihtne konstruktsioon, s. o. osade wäike arw, mis hõlbus-tawad laskeriistaga ümberkäimist, tema koost lahtiwõtmist ja kokkupanemist, määrimist ja puhastamist.

Automaattulistamisega ühenduses olew rohke padrunite raiskamine nõuab ka laskurilt suuremat padrunite tagawara, ja et wiimaste kandmine mitte liig koormawaks ei kujuneks, siis on ka selles suhtes wastu tulnud — kaliiber wastawalt vähendatud ja padrun kergemaks tehtud.

Kuiwõrd Feodorowi automaatpüss, kui lahinguriist, „tõrkumata“ töötada wõib ja millised tema ballistolised omadused, selle üle puuduwad lähemad teated, kuid wenelased näiwad ise kõwasti tema wõimistesse uskuwat.

Üheks weaks tema juures on siiski kaliibri lahumine teistest rasketest ja kergetest kuulipildujatest ning harilikust wintpüssist, mille tõttu wõimata toita kõiki ühesuguste padrunitega, mis lahingu oludes tuntawaid raskusi sünnitab.

H. G.

Prantsuse sõjawäe arenemine.

(N. Wene ajakirjanduse walgustusel).

Nõukogude Wene sõjaasjanduse eriteadlased jälgiwad suure huwiga prantsuse sõjawäe arenemist päale ilmasõda. Mõned punased sõjakirjanikud toonitawad, et Prantsusmaa olewat käesolewal ajal kahtlemata ideeliseks sõjaasjanduse arenemise juhatajaks kogu kodanlises ilmas. Päale selle sündiwat Prantsusmaa mõjul ja kaastegewusel nõukogude Wene läänepoolsete tähtsamate naaberriikide — Poola ja Rumeenia sõjawäeline ettewalmistus.

„Woennõi Westnik'us“ s. a. nr. 3 kirjeldab M. Boitsow prantsuse sõjawäe arenemist järgmiselt:

„Praegusel ajal õhutab ja teostab Prantsusmaa üldist militarismi, nagu seda tehti Saksamaa poolt päale 1870—71 a. sõda. Seejuures püüab

Prantsusmaa mitte ainult parandada oma sõjawäe relwastust ja reorganiseerida oma wäeüksusi, waid pöörab suurt tähepanu ka kõigi kodanikkude ettewalmistusele sõjategewuseks. Selle üle kirjutab ja hüüab oma rahwa poole üks anderikkamatest prantsuse kindralitest, kindral Serrigny omas raamatus — „Mõtted sõjakunsti üle“:

„Rahwas omas terwikus pole mujud midagi kui alaline sõjawägi, kes rahuajal töötab mitte-sõjalisel alal. Igaüks, kes eraelus enam-wähem tähtsamat ametit täidab, peab olema ka ettewalmistatud selleks, et täita wastawat ametit sõja-aegses sõjawäes (kooliõpetaja, teenistuses olew isik, kõrgem ametnik jne). Riik peab seda tungiwalt nõudma kõige päält ergutuste abil — au-

märgid, auawaldused, rahaline abi; kui sellest oleks wähe, — siis ka sunduslikul teel: et, näiteks, riigiteenistuses ametit saada, tuleks omandada ohwitseri aukraad“.

„Prantsusmaal eriti loodud patriootilise tegevuse kabinet (*cabinet d'action patriotique*) muutub tegelikult määratuks kihutustöö tsentrumiks, kus propageeritakse põhimõtet: „Kui tahad rahu, — siis walmista end ette sõjaks“. Selleks aratab loomulikult Prantsusmaad ta kahtlemine oma wõidu püsiwusse, mis iseäranis selgesti on wäljendatud Briandi deklaratsioonis Washingtoni konwerentsil desarmeerimise küsimuse puhul. „Prantsusmaa seisab“ — ütles Briand — „desorganiseeritud Euroopa, 79-miljonilise saksa rahwa ja enamlise hädaohu ees, mispärast ka edaspidine sõjawäe warustamine on tarwilik“.

„Prantsuse jalgwäe organisatsiooni ja õpetuse aluseks on seatud mõte, et jalgwäe pääsõjariistaks pole mitte püss, waid kuulipilduja, mispärast ka prantsuse jalgwäe selle sõna täielises mõttes polegi, selle asemel on olemas kuulipildujate osad. Pääle selle on jalgwäele juure lisatud tankid, missugused on määratud eriliste tankide kompaniide näol jalgwäe rügementide koosseisu. Jalgwäe ümberrelwastus kuulipildujatega kutsus wälja wajaduse kõwendada suurtükiwäge. Kuulipildujatega warustatud jalgwägi peab waenlasele ligi pääsema, et awada pääletungi. Niisugune waenlasele lähenemine on wõimalik ainult wõimsa suurtükiwäe tule kaitsel“.

„Eriline tähepanu on juhitud raske suurtükiwäe arenemisele. Raskele suurtükiwäele seatakse järgmised ülesanded: häwitada kõiki warjeid, missuguseid wõib kasutada waenlane lahingus, ja moraalselt niiwõrd waenlase jalgwäe meeolusse mõjuda, et tema kaotaks wastupanemis-wõime; teiselt poolt aga maha suruda waenlase suurtükiwäge“.

„Neist päänõudeist oleneb kaliibri suurendamise tarwidus häwitamistegewuseks ja kauguse suurendamise tarwidus wõitlemiseks waenlase suurtükiwäega“.

„Mis kaliibrisse puutub, siis on nad prantsuse suurtükiwäes tarwitusele wõetud mitmekesised, alates wäikestest kaewiksuurtükkidest ja lõpetades 400 mm. (umbes 16“) haubitsidega, missugused kuuluwad ka wälja raske suurtükiwäe relwastusse“.

„Mis puutub laskekaugusse, siis wõib selles suhtes, kuigi täpikäalsed arwulised andmed puu-

duwad, siiski üksikute wäljamaa ajakirjanduse andmete põhjal oletada, et ilmasõja kogemused, mis löid Kruppi kaugelaskja suurtüki, mis 120 klm. (umbes 110 werst.) kauguselt Pariisi pommitas, on uuema aja saawutustest maha jäänud“.

„Lennuwäe kohta arendatakse waadet, et ta on samasugune wägede päaliik, kui jalgwägi, suurtükiwägi ja ratsawägi. Praegusel ajal püüab Prantsusmaa kõigi abinõudega saawutada õhus walitsemist, mis suhtes ainult Inglismaa Prantsuse konkurendiks on“.

„Lennukid on olemas 2 päätüüpi — töölen- nukiid ja häwitajad. Esimesed jagunewad omalt poolt pommiwedajateks, suurtükiwäe (suurtüki- tule korrigeerimise) ja luure lennukiteks. Hä- witajate ülesandeks on kaitsta töölennukid nende tegevuse ajal ja wõimaldada neile teostada oma ülesandeid, mispärast on waja saawutada õhus walitsemist. Ülal tähendatud otstarbel kujutatakse meie aja prantsuse ajakirjanduses lennukite la- hingtegewust mitte üksikute lennukite tegewu- sena, waid kui suuremate, mitmest eskadrillist koosnewate lennukite gruppide koostegewust“.

„Tehniliselt on lennukid suurel määral täien- datud: on suurendatud kandejõudu kuni 120 puudani, kiirust kuni 200—220 werstani tunnis; pääle selle on üles leitud iseäraline stabilisaator, mis kindlustab lennuki seisukorda õhus; wiimane asjaolu wõimaldab lendurile ilma juhtimiseta lendu, wäljaarwatud tõus ja maandumine“.

„Käesolewal aastal pööratakse suurt tähel- panu õiste lendude korraldamise pääle; on kon- strueeritud õhutuletorn 1 miljardi küünla walgus- tusega. See tuletorn seatakse üles 1½ wersta kõrgusel; tema saab walgustama 200 miili raadiusega ümbruskonda. Ta eesmärk on teed juhutada Bourget aerodroomile“.

„Sõjatehnika alal hindawad prantslased wäga kõrgelt weoautosid, mis seletataw ilmasõja ko- gemustega, kus terwed korpused weoautodel ümber paigutati, ja ka prantsuse teede wäga hää seisukorraga“.

„Ilmasõja kogemusi uuritakse Prantsusmaal igakülgselt ja kasutatakse tegelikult. Prantsuse sõjawägesid kõwendatakse mitmesuguste tehni- liste abinõudega tulejõu suhtes ja wähendatakse ühtlasi tema elawa jõu koosseisu, mis lihtsustab sõjawäe juhtimist. Wõimalus hulga arwel lahing- wõimet suurendada saab sõjawägede reorgani- seerimisel ja tulewiku sõdades suurt osa eten- dama“.

M.

Rohkem koostöötamist sõdurite meelelahutuse alal.

Peaaegu igas sõjawäe osas ja asutuses on asutatud meelelahutuse komisjon, kelle ülesandeks on sõdurite haridusliku pinna tõstmine ja kehalise kasvatuse edendamine, et sõdurid oma waba aega kasuta ära ei kulutaks. Eriti tahtakse hoolt kanda sõduri isamaarmastuse arendamise eest, kaswades temas usku meie rahwa iseolemisse ja wõimusse, kindlustada sisemist walmisolekut kõigi raskuste ja saatuse löökide ärawõitmiseks, mis tulewikus ehk esile wõivad tulla.

See ei ole mitte kerge ülesanne, sest ta nõuab isikutelt, kes sellel alal tegewad, suurt tööjõudu, wilumust ja oskust inimestega ümber käia, oma kaswandikkudele just seda pakkuda ja just niisugusel kujul, et see neid huwitaks ja nendele kasuks wõiks olla. Suurematel wäeosadel on wõimalus oma sõduritele rohkem pakkuda, sest hariduslikeks otstarbeks assigneeritud summad wõimaldavad seda teha. Walitsuse poolt antud summadele tulewad lisaks weel sissetulekud korraldatud awalikkudest pidudest. Ka ei ole suuremates wäeosades wilunud tööjõududest puudust karta.

Sellega hoopis wastolusse on asendatud aga just wäiksemad sõjawäe üksused, kelle rahaline seisukord midagi suuremat teostada ei luba, kuna wäikese koosseisu tõttu ka wastawat tööjõudu ei leidu, kes sõduritele loengute ehk sportliste harjutuste läbi midagi huwitawat wõiksid pakkuda, ja kuigi leidub, siis on see wäikese waliku tõttu puudulik ja jätab palju soowida. Kui aga õpetaja teadmised nõrgad on, siis tekitab ta sõdurites huwi asemel ootust, kunas õpetaja oma tunniga lõpule jõuab.

Kõik sõdurid garnisonis wajawad meelelahutust, ja ei ole sugugi õiglane, kui ühed, kes suuremates sõjawäe üksustes asuwad, sel alal eesõigustatud seisukorras oleksid ja nad rohkem teadmisi suudawad omandada, kuna teised, kes wäiksemates osades asuwad, ainult wäiksemal arwul meelelahutust wõiwad saada. Tekib küsimus, kas ei oleks kohasem kõiki ühes garnisonis asuwate sõjawäe üksuste meelelahutuse komisjonid ära kaotada ja nende töö ühise garnisoni meelelahutuse komisjoni kätte anda, kus igast wäeosast ja asutusest oma liige oleks, et siis ühisel jõul meelelahutuse tööd sõdurite keskel korraldada? Muidugi ei wõta ma arwesse neid loenguid, mida sõduritele otsekoheselt nende ülemuste kaudu korraldatakse, mis rohkem igapäewaseks ülesandeks on tehtud. Kirjel-

dan siin lühidalt mõningaid meelelahutuse töö harusid, et asja üle selgemat pilti saada ja otsusele jõuda, kuidas see töö suuremates ja wäiksemates sõjawäe osades on korraldatud ja kuidas see edaspidi wälja wõib kujuneda, kui meelelahutuse ülesanne garnisoni komisjoni korraldada jääb.

Raamatukogu on tähtsam teadmiste laiendamise ja meelelahutuse abinõu. Mõnes wäeosas on korraldatud ohwitseride loengud, kus iga ohwitser teatud aja jooksul wastawa teema pääle referaadi peab. Et mingisugust loengut kokku seada, seks peawad tarwilikud andmed käsitada olema, ja niisugust materjali peab andma wäeosa raamatukogu. Missuguste sisuliste raamatutega on tarwis sõjawäe raamatukogusid täiendada? Siin wõib palju lahkarwamisi ette tulla, kuid siiski kaldun arwamisele, et just niisuguste raamatutega, mis kõige rohkem loetawad wõiwad olla. Nagu mul praegu käsitada olewast ühe sõjawäe osa läinud aasta tegewusest näha, on kõige rohkem loetud ilukirjandust (49,9%), millele juba järgnewad majandus-, õigus-, ühiskonna-, terwishoiuteadus, sport, sõjateaduse määrustikud ja seadustikud, maade-, rahwaste- ja loodusteadus, koolikirjandus jne. Kõige vähem on loetud kunsti, usu ja mõtteteaduse sisuga raamatuid. Igatahes wõiwad statistilised andmed protsentuaalselt teistes sõjawäe osades teistsugused olla, kuid siiski kaldun arwamisele, et meie sõjawäe raamatukogud tulewad just täiendada ilukirjandusliste ja sõjawäeteadusliste raamatutega, mis kõige rohkem loetawad ja poolehoidu leiawad. Ka teaduslike sisuga raamatud ei tohiks sääl puududa, ehk küll nende järele nõudmine wäiksem on.

Kui raamatukogu wäike, mis enamalt jaolt wäiksemates sõjawäe osades ette tuleb, loetakse see mõne ajaga läbi, ja kui uusi raamatuid juure ei muretseta — ei jää sõduritele muud lugemismaterjali, kui ajalehed ja ajakirjad, mida vähemal arwul tellitakse.

Selle järele on sõdurid sunnitud linna ehk rahwaülikoolide raamatukogudest raamatuid laenama. Kas on see otstarbekohane? Igatahes ei laida niisugust teguwiisi, kuid milleks on siis sõjawäe raamatukogud olemas, kui nad ei suuda sõdurite tarwidusi täita? Siin ei jää muud teed järele, kui et kõigi garnisonide raamatukogud tulewad ühte koondada ja iga aasta selleks otstarbeks assigneeritud summadega garnisoni raamatukogu täiendada. Sel teel saame suurearwu-

lise raamatukogu, kust iga sõjawäelane võib leida, mis tema lugeda soovib. Raamatukogu täiendamine uute toodetega on raske ülesanne, sest nagu sõpra ettevaatlikult walida tuleb, nõuab raamatute walik weel suuremat tähelepanu ja kaalumist.

Pea soowitawaks, et garnisoni raamatukogu olgu koondatud ühisesse ruumi, näit sõdurite kodusse, kus ka ajalehed ja ajakirjad kättesaadawal on. Praegu on aga wäiksemate sõjawäe üksuste raamatukogud pooltühjad, kuna sõdurid neid enam ei tarwita, sest et säääl uemad raamatud puuduwad.

Loengud Missuguseid loenguid on soowitaw sõdurite'e pidada, mis neid huwitaks ja neile teaduslikku pakuks? Meil teeniwad sõjawäes mitmesuguste elukutsetega inimesed; igäühele neist spetsiaalharudes loenguid pidada — läheks kulu-kaks ja, võib olla, ka raskeks, sest ei wõi oletada, et kõigi spetsiaalharude tundjaid lektorid leida oleks. Iseäralist tähelepanu tuleb pöörda just niisugustele loengutele, mis igäühele arusaadawad oleksid. Et sõjawäes ka põllumehi suurel arwul olemas, siis wõiks neile ka põllumajanduslisi loenguid pidada. Wägä tähtsad küsimused, millega sõdureid tutwustada tuleb, on terwishoid, spordi kasu ja kahju, karskusküsimused ja muud alad, mis sõdureile elus kasulikud wõiksid olla. Poliitilisi kihutuskoosolekuid sõdurite keskel korraldada ei tohiks. Tähtsamad loengud sündigu ühises ruumis, kõigile garnisoni sõduritele, kes asjast huwitatud, ent loengutest osawõtmine ei tohi olla sunduslik.

Sport. Nagu „Sõduris“ mitmel korral kirjutatud, wõtab sport sõjawäes jõudsasti maad. Sportlised harjutused sündigu asjast arusaaja ja tundja juuresolekul, kes ettetulewaid wigu wõiksid parandada, ja silmas peaks, et sportlised harjutused mitte liialduseni ei läheks. Olen spordi alal üle 10 a. töötanud ja tähele pannud, et kui isikud esialgu suure õhinaga sportlisi harjutusi tegema hakkawad ja seejuures suwel kõik oma waba aja mööda saadawad, siis loobuwad nad

sellest warsti: sportimise himu on kadunud, sest et sport liialduseni läks ja waheldusrikas ei olnud. Soowitaw on ka, et spordiga enne pääle ei hakataks, kui ilmäd juba soojemaks on muutunud. Nii oli mul juhuse tärfawu kewade algul waadata, kus külma ja röske ilmaga sõdurid spordiriietes jalgpalli mängisid; kui üks palli ära „rabas“, jäi teine sooja kehaga seisma. Igatahes ei ole see sport, mis terwisele kasu asemel kahju toob, samuti käib niisugune teguwiis ka spordi põhimõtte wastu. Ei süüdista siin sõdurit, kes terwisega hoolimatult ümber käis, waid juhatajat, kes sõduritele, ära ei seletanud, kuidas mängida.

Sõjawäes harrastatagu kerget sporti, mis igale kättesaadaw. Ehk küil päälinna wäeosade keskel ka rasket sporti edendatakse — ei pea seda prowintsiaal-linnades asuwatele sõduritele soowitawaks: ilma wastawa asjatundjata võib sel alal kõige rohkem terwise rikkumisi ette tulla. Kui wõistlused spordialal toime pannakse, siis sündigu need kõigi garnisoni wäeosade sõdurite-sportlaste osawõttel.

Lõbustused tulewad korraldada garnisoni wäeosade ühisel jõul. Pääle muude lõbustuste tuleks wõtta eeskawasse ka päaletungimise manöwri demonstratsioonid, mis päältwaatajaid rohkesti kokku tõmbawad. Sõdurite jaoks oleks soowitaw üksikuid ettekandeid teatrites odawama hinnaga korraldada, mille tagajärjel sõdurite kinodes käimine, kus igasuguseid „põnewaid trikke“ waadatakse, wäheneks.

Kui meie sel wiisil ühendusse astume, ja kõik sõjawäe üksikud osad sõdurite meelelahutuse töös käsi-käes töötawad, siis wõime paljugi korda saata, mis sõdureid nii füüsiliselt kui ka waimliselt arendab. Ja sõdur, sõjawäe teenistusest wabanedes, tunneb, et sõjawäes teenitud aeg tal asjata kaduma pole läinud, waid et tema oma edespidise elu jaoks midagi kaasa on wõtnud. Kui tuleb aeg, et ta uuesti teenistusse peab ilmuma, siis ei kohuta see teda, sest sõjawäe teenistusest on temal hääd mälestused. P. E.

Suusaspord Norra sõjawäes.

„Militär Sport'i“ k. a. märtsi numbris kirjutab Karl J. Luther suusaspordi kohta Norra sõjawäes järgmist:

Warematel aegadel, 1747 kuni 1824 a., olid Norras suusa-wäeosad, kes suusatamist nii tundsid, nagu ta rahwa seas tarwitusel, sest kui sporti

suusatamist siis weel ei tuntud. Suusakompaniide juhatajateks otsiti suusatajate seast kõige tublimad mehed wälja, kes enne, kui nad oma kohale määrati, erilise suusatamise kooli läbi pidid tegema. Noored suusatajad pidid aga, enne kui nad suusa-wäeosas wastu wõeti, katse sooritama.

1825 a. pääle puuduwad Norras erilised suusa-wäeosad. Igal talwel wõtawad küll teatawad wäeosad suuskadel harjutusi ette, garnisoni-kaardiwäe kompaniil ja allohwitseride koolil on isegi korrapärane suusateenistus ette nähtud, kuid ainult seewõrra, kuipalju ohwitserid ja meeskond suusatamist oskawad.

Nüüd tahetakse seda muuta. „Tidens Tegn'i“ teadete järele tahetakse endisel eeskujul suusa-wäeosad jälle sisse seada. Selle Norra kindralstaabi plaani teostamine on sarnane saksa suusa-wäeosade moodustamisele ilmasõjas. Suusatada oskajad noored ning need ohwitserid ja sõdurid, kes suusatada oskawad, lahutatakse oma wäeosadest ja ühendatakse suusakompaniideks. Seda tehakse ühenduses olles kodanliste suusa-organisatsioonidega, kellega kindralstaap juba läbirääkimisse astunud, mis kindlustab, et ainult tõelised suusatajad sellesse eriteenistusse pääsewad.

Suusa-wäeosade moodustamisel on järgmised juhtnõõrid aluseks:

1) Suusa-wäeosade teenistus on sama kestwusega, mis jalgwäelgi (lühem kui eriliste sõjariistade liikide juures).

2) Teatawa ringkonna suusatajad teeniwad sellele ringkonnale wastawas jaos, sest spordilist seltsimehelikkust tuleb ka sõjawäes edasi arendada.

3) Mis suusatamise puutub, siis peab jao juhatus ses suhtes sama tubli olema kui meeskondki.

4) Teenistus, näiteks 30 päewa kestwa rügemendi harjutuse korral, tuleb nii korraldada, et ta suuremale hulgaile samuti ka tarwilikku treenerimist võimaldaks.

5) Nimetatud jagusid, mis pääasjalikult spordist huwitatud noorsoost koos seisaksid, ei saaks muude wäeosadega teenistuses ühendada. 21-aastased suusaspordi seltsede poolt ülesantud nooredmehed peawad esimesest silmapilgust pääle, kus nad teenistusse astuwad ja nende õppus algab, ühte kuuluma.

Ka suusaspordile töötab sellest palju kasu tulla. Suusa-sõdurid arendatakse oma koduringkonna paremate suusatajate poolt välja, sest neil tuleb teenistuses kõigi spordi saladustega tutvuneda. Nende teenistus oleks nagu suur, üle terve maa ulatuwa mõjuga suusakursus, ning oleks auasi — süusa-wäeosas teenida.

Ühendatud Riikide suurtükiwäe asutuste tegewus nowembris ja detsembris 1922 aastal.

„La France Militaire“ s. a. 17. aprilli number toob ülewaate Ühendatud Riikide suurtükiwäe asutuste tegewuse kohta möödaläinud aasta wiimastel kuudel. Järgnewad teated on sellest ülewaatest wõetud.

Rock-Island'i arsenaal. Jätkati katseid uue tankiga, mis olemasolewate tankide (keskmine tüüp, 1920 ja 1922 aasta mudel) asemel tarwitusele tahetakse wõtta. Lõpulik ettekanne selle küsimuse kohta esitatakse peatselt „Chief of Ordnance'ile“.

Olemasolewate tankidega wõrreldes on tal palju paremusi. Raskus on tal kergem: uus tank kaalub, kui ta täiesti warustatud ja sõjariistus, umbes 15 tonni. Normaalses oludes oleks ta liikumise kiirus umbes 12 miili ehk 19 klm. tunnis, mis kuni 18 miilini (umbes 30 klm.) wõib tõusta.

Lülükud on inglise mudeli järele tehtud, wastupidawad, võimaldawad pöörete kergel toimepanemist ega luba liigetel tee pinnal libiseda. Uued juhtimise wahendid lubawad üht lülikut teise suhtes peatada. Seega on pöörete toime-

panemine võimalik, ilma et see kiirust tuntawalt vähendaks.

Aparaadi juhtimist toimetatakse automaatselt, mis juhi waewa vähendab. Endisega wõrreldes on see suur paremus.

Sõjariistadeks on tankil suurtükk, mille mürsk umbes 3 n. (1,36 kg.) kaalub, 2 kuulipildujat ja 1 tornis liikuw lennukite wastane suurtükk.

75-millimeetrilise suurtüki jaoks ehitati uus lafett (1923 a. mudel). Suurtükk ja pidur (kompressor) on kergemad kui 1920 a. omal.

Watertown'i arsenaal. Nimetatud asutuse laboratooriumis seati hiljuti üles aparaat, et metalle X kiirte abil uurida. Arstiteaduses tarwitusel olewad aparaadid wäljaarwatud, wõib öelda, et see on kõige täielikum aparaat, mis senini nimetatud otstarbeks üles seatud.

Francfort'i arsenaal. Optilise laboratooriumi suurendamine. Stabiilsuse ja täpsuse meetodi uus täiendamine, põhjalikud katsed mitmesuguste optiliste osadega.

Springfield'i sõjariistade wabrik. Tehti katseid uue lennukite wastase kuulipilduja (Lewisi) mudeliga.

Pärast esialgseid laskekatsed saadeti kuulipilduja Aberdeen'i katsete komisjoni, et proove jätkata. Muudatused võeti ette, et laskekiirust suurendada.

Esimesed tagajärjed olid julgustavad, väljarvatud väljawiske mehhanismi tegewus, mis puudulik leiti olewat. Pärast ette võetud muudatusi pandi uued laskekatsed toime, mis rahuldawaid tagajärge andsid. 4100 padrunitise laske jooksul tuli kõigest kolm takistust ette. Katseid jätkatakse Aberdeen'is ja hiljem wististi Mac-Cook-Field'is.

New-Orleans'is kingiti, suuremalt osalt Rock-Islandi arseraali poolt, „Ameerika leegioni“ sekt-

sioonile mitmesugused sõjariistad. — Browning kuulipilduja 1917 a. mudel, Browning automaatpüss 1918 a. mudel. Samuti kingiti ka suur hulk mitmet tüüpi püsse. Püssi granaatidega pandi huwitawaid katseid toime.

900 n. iseliikuja ja 800 n. luure iseliikuja äratasid suurt tähelepanu. Nad on suuremalt osalt alumiiniumist valmistatud, kergete lülikutega varustatud, ning nende kere on nii ehitatud, et võib wett mööda ujuda. 800-n. iseliikujal on tarwilik mehhanism, et teda wett mööda juhtida.

Stockes'i mörseri mürskudega pandi lõhke-mise katseid toime; weel oli eriliselt huwitaw laskmine 50-kaliibrilisest Browning kuulipildujast 1921 a. mudel.

Mõndasugust.

Ballistika Instituut. Nagu „Army and Navy Journal“ teatab, on Põhja-Ameerika Ühisriikides ellu kutsutud uus katsete keskkohk suurtekiiteaduse alal Clerk'i ülikooli juures asuwa Ballistika Instituudi näol, milleks sõjaajal tegutsenud ballistiliste katsete laboratoorium ümber nimetati. Tähen-datud laboratoorium oli asutatud Scharlottenburgis, Berliini lähedal olewa kuulsa saksa prof. Krantzi ballistika instituudi eeskujul.

Instituudi ülesandeks on uurida kõiki sündmusi, mis ühenduses ballistikaga, väikeste ajawahemikkude kindlaksmääramine, mürskude kiiruse mõõtmine kahuri õone sees ja väljaspool, rõhumiste kindlaksmääramine ja registreerimine, kahuri seinte wõnkumise selgitamine, õhulainete fotograferimine, mis tekiwad mürsu lennu juures, lennujoonte joonestamine j. n. e.

Ballistika Instituut, saades toetust Teaduste Akadeemia, Meriwäe nõuandwa komitee ja teiste teadusliste seltside poolt ja tarwitades kõige uuemaid ja täpsemaid abinõusid, on juba välja töötanud mitu uut tarbeabinõu, nagu mono-meeter, mis üles märgib kahurrohust tekkinud gaaside rõhumise kahuri õone pääle, zeniitkahurite sihingu j. n. e.

Miinisõda ilmasõjas. Kui wõitlus lääne wäerinnal kaewiksõjaks muutus, omandas suure tähtsuse maaalune miinisõda. Miinigalleriid kaewati 40–50 meetri sügawuses maa sisse. Üksainus suurem miinilaadung nõudis tihtipääle üle 2200 puuda, s. o. 4–5 wagunit lõhkeaineid. Niisuguse miinigallerii õhkulaskmisel tekkis trehter, mille sügawus 20–25 meetrini ja laius 60–80 meetrini ulatas.

Raudteepataljonide tegewus ilmasõjas. Sakslased ehitasid kuni 1916 a. suveni ida (wene) wäerinnal:

Uut laiarööpalist raudteed 1.100 klm.
Ümbertõõtatud laiarööpalist raudteed. 7.500 klm.
Uut kitsarööpalist raudteed 2.900 klm.
Uusi sildu laiarööp. raudteel kokku 18 klm.
Parandatud õhkulastud wene sildu kokku 17 klm.
Uusi sildu kitsarööpalisel raudteel 25 klm.

Ühele diwiisile tarwimine wäerinnal materjaal. Kogemuste põhjal Verduni ja Somme lahinguis tarwitab üks diwiis iga päew:

J u u r d e w e d u p ä e w ä s	Keskmine päewane väljaminek, kui: wäerinnal rahulik.		Keskmine päewane väljaminek, kui: wäerinnal lahingus.	
	Wagunite arw	Pd.	Wagunite arw	Pd.
Laskemoon	4—7,6	3.780—7.245	32	28.980
Toiduained	8—11,6	5.040—7.560	10	6.930
Inseneriwarustus	4—10	3.183—6.930	13	11.340
Puumaterjaal	3—5	1.764—2.898		
Süsi ja muu	2—8	1.338—6.300		
Kiwiitee prügitamise materjaal	5—15	3.780—5.985	15	9.450
Materjaal kaewikute kindlustamiseks	5—10	4.095—8.190		
Kokku	31—67,2	23.310—45.108	70	56.700
		keskm. 32.000		keskm. 57.000

Wastutaw toimetaja: Kindralstaabi kolonel N. Reek
Wäljaandja: Kindralstaabi Walitsus.